

POLARFORSKNINGSKONFERENCEN 2015

Vidensbidrag til bæredygtig
erhvervsudvikling i Grønland

Aalborg Universitet
3.-4. december 2015

Konferencerapport

PFK2015 er arrangeret i samarbejde mellem

Uddannelses- og
Forskningsministeriet
Styrelsen for Forskning og Innovation

Konferencens styregruppe:

- Robert C. Thomsen, CIRCLA, Aalborg Universitet (fmd.)
- Ulla Langballe, Inst. for Kultur og Globale Studier, Aalborg Universitet (sekr.)
- Ellen Arnskjold, Arctic Business Network
- Anne Merrild Hansen, CIRCLA, Aalborg Universitet
- Lill Rastad Bjørst, CIRCLA, Aalborg Universitet
- Frej Sorento Dichmann, Polarsekretariatet, Styrelsen for Forskning og Innovation
- Maria Mellander, Polarsekretariatet, Styrelsen for Forskning og Innovation

Konferencens referencegruppe:

- Maliina Abelsen, Arctic Winter Games 2016
- Torben M. Andersen, Aarhus Universitet
- Jess G. Berthelsen, SIK
- Nauja Bianco, Nordisk Råd
- Henning Christensen, Region Nordjylland
- Birgit Feldtmann, Syddansk Universitet
- Poul Hededal, Arctic Business Network / Rambøll
- Claus Holstein, Aalborg Havn
- Rebekka Knudsen, Københavns Universitet, Greenland Perspective
- Thorkild Lauridsen, Arctic Consensus
- Henrik Leth, Grønlands Erhverv / Polar Seafood
- Sten Lund, Naalakkersuisut, dept. for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke
- Anders Mosbech, Aarhus Universitet
- Klaus Nygaard, Naturinstituttet
- Sune Nordentoft Lauritsen, Polar-DTU
- Tine Pars, Ilisimatusarfik
- Carina Ren, Aalborg Universitet
- Frank Sejersen, Københavns Universitet
- Anders Stenbakken, Visit Greenland

Konferenceseekretariat, audio/video:

- Ulla Langballe, Aalborg Universitet (konferencesekr.)
- Marianne Ellersgaard, Aalborg Universitet
- Poul Grønkjær, IT Services, Aalborg Universitet.

PFK2015 har modtaget finansiel støtte fra:

Styrelsen for Forskning og Innovation
Humanistisk Fakultet, Aalborg Universitet
Det Obelske Familiefond
A.P. Møller-fonden
Jubilæumsfonden af 12.08.1973
Aalborg Kommune

Alle fotos © Lill Rastad Bjørst 2015

Indhold

• Introduktion til konferencens mål og format	3
• Program med links til:	5-6
○ Hovedtaleres PowerPoint-slides	
○ Video fra åbningstaler	
○ Video fra hovedtaleres præsentationer	
○ Video fra paneldebatter	
• Session-notater	7-29
<i>Tema 1: Grønland i den globale markedsøkonomi: kompetencer og bæredygtighed</i>	
1. Infrastruktur og bæredygtig erhvervsudvikling (Kåre Hendriksen, DTU og Ulrik Jørgensen, AAU)	8
2. Det gode arbejdsliv (Frank Sejersen, KU)	12
3. Bæredygtighedsdiskussioner i Grønlandsk politik (Lill Rastad Bjørst, AAU, Ulrik Pram Gad, KU)	14
<i>Tema 2: Udviklingsperspektiver- og initiativer: bæredygtighed og rammer</i>	
1. Tang som en marin-ressource i Arktis (Susse Wegeberg, AU)	17
1. CSR i Grønland (Pia C. Bang, CSR Greenland)	20
2. Jordbrug, Agroøkologi i Sydgrønland (Mogens Humlekrog Greve, AU)	23
<i>Tema 3: Koordination og styrkelse af samarbejdet mellem forskningsmiljøerne og erhvervslivet</i>	
1. Forskningsbaseret innovation som drivkraft for bæredygtig erhvervsudvikling i Grønland (Sune Nordentoft Lauritsen, DTU)	25
Arctic Winter Games 2016: National innovation, tværsektorielle partnerskaber og værdiskabelse (Carina Ren, AAU)	28

Introduktion til konferencens mål og format

3.-4. december 2015 afholdt CIRCLA ved Aalborg Universitet den årlige Polarforskningskonference i samarbejde med Polarsekretariatet (Styrelsen for Forskning og Innovation) og Forum for Arktisk Forskning (FAF). Det blev for første gang i Polarforskerdagens / Polarforskningskonferencens historie et møde med et meget konkret tema, nemlig: ***Vidensbidrag til bæredygtig erhvervsudvikling i Grønland.***

Det er et tema, som konferencens styregruppe finder højaktuelt og vigtigt – og samtidig et tema, som lægger op til bidrag fra og samarbejde på tværs af alle discipliner indenfor Arktisforskningen. Konferencens første primære mål var derfor at skabe rammerne for ægte tværfaglig udveksling og gensidig inspiration – og til dette formål at nyde stor tilslutning fra forskere indenfor hovedområderne: natur-, samfunds- og humanvidenskaberne.

Samtidig lægger temaet i høj grad op til samarbejde mellem forskningsverdenen og det omgivende samfund. Konferencens andet mål var således at være platform for dialog og videnssamarbejde mellem forskere og praktikere, som umiddelbart og på sigt vil kunne nyde godt af hinandens erfaringer og viden i processen med at skabe innovation og bæredygtig erhvervsudvikling i Grønland.

En umiddelbar evaluering indikerer, at konferencen kom godt i land hvad angår begge mål, men den egentlige effekt vil skulle måles på de konkrete projekter og samarbejder, som etableres på tværs af forsknings- og fagskel og de resultater, som – forhåbentlig – får stor effekt på den bæredygtige erhvervsudvikling, som Grønland har så stort behov for. Derfor bad styregruppen alle hovedtalere og panelister forholde sig til konkrete udfordringer og de mulige samarbejder, som behøves for at tackle dem bedst. Session-koordinatorer blev udstyret med en rapporteringsramme, indenfor hvilken, de blev bedt om at forholde sig til følgende:

- **Opmærksomhedspunkter:** Områder, hvor forskningen kan/bør udvikles eller områder, hvor forskningen har vist sig specielt lovende i relation til emnet.
- **Skitser til konkret tværfagligt samarbejde** (mellem forskningsdiscipliner og/eller mellem forskere og praktikere).
- **Praksis-anbefalinger:** Hvilke konkrete anbefalinger til erhvervsliv, organisationer, offentlige instanser kan udledes på baggrund af de fremlagte forskningsresultater?

På de følgende sider kan ses (via videolink) og læses de imponerende resultater af alle deltageres betydelige anstrengelser for at producere det ønskede.

Fra arrangørerne skal der lyde en stor tak til forskere, repræsentanter fra offentlige og private organisationer og erhvervsliv for så engageret og kompetent at bidrage til at styre konferencen mod sit ambitiøse mål.

På Styregruppens vegne,

Robert C. Thomsen

Program

	3. december 2015	4. december 2015
9:00-9:30	Åbning v. Inger Askehave, Prorektor, AAU og Hans Müller Pedersen, Direktør, Styrelsen for Forskning og Innovation Se videooptagelse	Åbning v. Dekan Henrik Halkier og Randi Vestergaard Evaldsen, Naalakkersuisoq for Erhverv, Arbejdsmarked og Handel Se videooptagelse
	Tema 1 Grønland i den globale markedsøkonomi: kompetencer og bæredygtighed	Tema 3 Koordination og styrkelse af samarbejdet mellem forskningsmiljøerne og erhvervslivet
9:30-10:15	Keynote 1 Jesper Hansen, Erhvervschef, Grønlandsbanken Se videooptagelse ; link til slides	Keynote 3 Lisbeth Schönemann-Paul, Corporate Sustainability Manager, Royal Greenland Se videooptagelse ; link til slides
10:15-10:45	Kaffepause	Kaffepause
10:45-11:30	Paneldebat 1 Moderator: Martin Breum - Brian Buus, Grønlands Erhverv - Jesper Hansen, Grønlandsbanken - Aaja Chemnitz Larsen, MF (efter afbud erstattet af Sten Lund, Dept. for Forskning m.m.) Se videooptagelse	Paneldebat 3 Moderator: Martin Breum - Tine Pars, Ilisimatusarfik - Lisbeth Schönemann-Paul, Corporate Sustainability Manager, Royal Greenland - Klaus Nygaard, Naturinstituttet - Gert Mulvad, Grønlands Forskningsråd Se videooptagelse
11:30-12:30	Frokostpause	Frokostpause Morten Rasch, Københavns Universitet: Præsentation af ISAAFFIK-webportalen
12:30-14:00	Sessions, tema 1 1. Infrastruktur og bæredygtig erhvervsudvikling 2. Det gode arbejdsliv 3. Bæredygtighedsdiskussioner i Grønlandsk politik	Sessions, tema 3 1. Forskningsbaseret innovation som drivkraft for bæredygtig erhvervsudvikling i Grønland 2. Arctic Winter Games 2016: National innovation, tværsektorielle partnerskaber og værdiskabelse
14:00-14:30	Kaffepause	Kaffepause

	Tema 2 Udviklingsperspektiver- og initiativer: bæredygtighed og rammer	
14:30-15:15	Keynote 2 Maliina Abelsen, Dir. Arctic Winter Games 2016 Se videooptagelse ; link til slides	Keynote 4 Anne Merrild Hansen, Lektor, Aalborg Universitet Se videooptagelse ; link til slides
15:15-16:00	Paneldebat 2 Moderator: Martin Breum - Maliina Abelsen, AWG2016 - Rebekka Knudsen, Statens Naturhistoriske Museum, Københavns Universitet - Ellen Arnskjold, Arctic Business Network Se videooptagelse	Opsamling i plenum <ul style="list-style-type: none"> • Opmærksomhedspunkter • Skitser til tværfagligt samarbejde • Praksis-anbefalinger
16:00-16:30	Kaffepause	Gitte Agerhus, Kontorchef, Styrelsen for Forskning og Innovation: Den nye Arktisstrategi. Afslutning på konferencen
16:30-18:00	Sessions, tema 2 <ol style="list-style-type: none"> 1. Tang som en marin-ressource i Arktis 2. CSR i Grønland 3. Jordbrug, agroøkologi i Sydgrønland 	
18:00-18:30	Opsamling i plenum <ul style="list-style-type: none"> • Opmærksomhedspunkter • Skitser til tværfagligt samarbejde • Praksis-anbefalinger 	
19:00-	Konferencemiddag, Utzon Center Med fremvisning af dokumentarfilm om etablering af Villum Research Station v. Henrik Skov, AU Musisk indslag v/Inuit Feet Duo	

Session-notater

Tema 1: Grønland i den globale markedsøkonomi: kompetencer og bæredygtighed, 3. dec. 2015

Session 1: Infrastruktur og bæredygtig erhvervsudvikling

Kåre Hendriksen, DTU og Ulrik Jørgensen, AAU

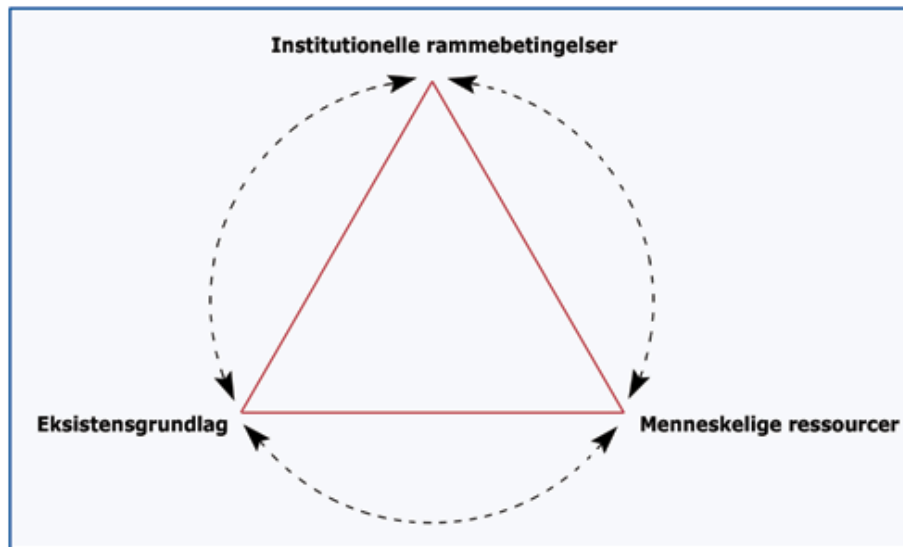
Indlæg:

- Kåre Hendriksen, DTU: Betydningen af ø-drift og sektorisering for bæredygtige erhverv, herunder fiskeri
- Ulrik Jørgensen, Aalborg Univ.: Forankring af mine- og storskala-projekter i relation til økonomi og lokale forhold
- Karin Buhmann, Copenhagen Business School: Offentlig styring og privat bæredygtighed af råstofsektoren

Opmærksomhedspunkter: Områder, hvor forskningen kan/bør udvikles eller områder, hvor forskningen har vist sig specielt lovende i relation til emnet.

Der var bred accept af, at alle bosteder i Grønland fungerer som ø-økonomier, og at der er behov for yderligere forskning i, hvilke konsekvenser ø-driftsproblematikken har for såvel det enkelte bosted som for Grønland som helhed.

Det er karakteristisk for mindre ø-driftssamfund (som alle grønlandske bosteder), at de har stor afhængighed af import og at deres eksport eller øvrige indtægtsgrundlag er monostrengt eller i bedste fald funderet på få råvarer og/eller tjenesteydelser, som f.eks. turisme. For Grønlands vedkommende er der samtidig en begrænset samhandel mellem de enkelte bosteder og en generelt stor afhængighed af udefrakommende finansiering, som f.eks. bloktilskuddet. Dertil kommer de klimatiske og infrastrukturmæssige udfordringer, der blandt andet betyder, at det ikke er muligt at pendle på daglig basis. For ø-driftsøkonomier bliver koblingen mellem det enkelte bosted og dets eksistensgrundlag afgørende. Gennem de sidste årtier er der foregået en afkobling for de fleste grønlandske byer og en hel del bygder, hvilket har påvirket den lokale udviklingsdynamik i negativ retning. Forudsætningerne for den lokale udviklingsdynamik kan illustreres med følgende figur:

Hendriksen 2012

Kun hvis der er et positivt samspil mellem disse tre faktorer: Eksistensgrundlag, menneskelige ressourcer og institutionelle rammebetingelser, kan der opnås en positiv udviklingsdynamik. Eksempelvis, da torsken gradvist forsvandt fra de grønlandske farvande, oplevede en række sydgrønlandske bosteder en markant reduktion i deres eksistensgrundlag, hvorefter de ressourcestærke begyndte at søge væk for at søge arbejde andre steder. Modsat er der en række bosteder rundt om i Grønland, der har et potentielt eksistensgrundlag og dermed erhvervsgrundlag, der ikke udnyttes optimalt pga. infrastrukturudfordringer, hvorved der også skabes en negativ udviklingsdynamik.

Der ses derfor et behov for en øget kortlægning og forståelse af det enkelte bosteds/distrikts potentielle eksistens- og erhvervsgrundlag. En øget udnyttelse af de lokale eksistens- og erhvervspotentialer indebærer implicit en overvejelse om og dermed forskning i den forvaltningsmæssige håndtering af lokale ressourcer. Herunder i hvilket omfang det er hensigtsmæssigt, at f.eks. den indenskærs hellefisk forvaltes som en lokal, regional eller landssækkende ressource.

Det institutionelle niveau og infrastruktur i bred forstand har fået stadig større betydning for det enkelte ø-driftssamfunds udviklingsdynamik med en tættere gensidig afhængighed mellem infrastruktur og erhvervsudvikling. Der er derfor behov for forskning i, hvordan der kan udvikles et positivt samspil mellem den helt eller delvist offentligt ejede infrastruktur og det erhvervsliv, der skal understøtte udnyttelsen af de lokale erhvervspotentialer.

I et forsøg på at optimere og effektivisere er den grønlandske infrastruktur blevet opdelt i en række selvstændige nettostyrede virksomheder med fokus på et afgrænset ressortområde. Det er en strategi, som har været en delvis succes, men som også har medført, at ansvaret for en række samfundsnødvendige opgaver er landet mellem flere infrastrukturvirksomheder uden

naturligt at høre under hverken kommune eller selvstyre. Der er behov for forskning i de udfordringer, som sektoriseringen af infrastruktur og myndigheder medfører, samt hvordan det kan håndteres f.eks. gennem samdrift.

Den grønlandske økonomi indgår i det globaliserede marked og der var enighed om, at en håndtering af Grønlands økonomiske udfordringer fordrer en mere divers erhvervsstruktur, hvor bl.a. råstofudvinding i såvel mindre som storskala indgår. Her ses et behov for forskning i:

- konsekvenser af og muligheder i en mere fleksibel tilgang til organisering af bl.a. arbejdskraft som alternativ til den hyppigt anvendte 'fly in-fly out' (FIFO) model.
- udvikling af reflektiv regulering for at skabe sammenhæng mellem produktion, arbejdsforhold og lokalsamfund
- forskellige former for SIA, SBA og CSR-erfaringer for at opnå en mere transparent og ansvarlig udvikling af virksomheders lokalsamfundsindvolvering og produktionspraksis.

I forhold til globaliseringen ses et spændingsfelt mellem store, og ofte multinationale, selskabers stordrift i forhold til fiskeri, råstofudvinding etc. og en øget international efterspørgsel efter lokalt producerede bæredygtige produkter, der i en del tilfælde kobles til produktets historie og som markedsføres 'fair trade'. I forhold til Grønland savnes forskning i:

- hvordan der kan opnås positiv synergi mellem stordrift og lokal involvering og produktion.
- hvilke parametre der er afgørende for hvilken produktionsmåde, der er mest optimal i et bæredygtigt socioøkonomisk perspektiv.

Skitser til konkret tværfagligt samarbejde (ml. forskningsdiscipliner og/eller mellem forskere og praktikere).

På sessionen blev der peget på behov for tværfagligt/tværdisciplinært samarbejde samt dialog og samarbejde med myndigheder, infrastrukturvirksomheder, lokale interessenter etc. i forhold til samtlige ovenstående forskningsområder. En bedre håndtering af ø-driftsudfordringerne fordrer en tværfagligt analyse af de økonomiske relationer det enkelte lokalsamfund indgår i, herunder i hvilket omfang der er et befolkningsmæssigt grundlag og en samhandels- og erhvervsstruktur, der muliggør en prisdannelse baseret på de almindelige markedsøkonomiske mekanismer -- samt i hvilket omfang det institutionelle niveau understøtter den lokale erhvervsudvikling. I forlængelse heraf er der behov for et tværfagligt samarbejde om, gennem borger- og interessentinddragelse, at identificere det lokale erhvervspotentiale, samt metodeudvikling i forhold til borgerinddragelse og involvering.

Ø-driften og sektoriseringen fordrer et øget tværsektorielt samarbejde. Der er behov for metoder til at skabe transparens ved samdrift og begrænset konkurrence.

En kortlægning af globale virksomheders produktionsrationaler og konsekvenserne i og for lokalsamfund fordrer et tværfagligt og tværinstitutionelt samarbejde. Ligesom det gælder for identifikation af modeller for udvikling og skabelse af rum for eksperimenter.

Praksisanbefalinger til erhvervsliv, organisationer, offentlige instanser

Med udgangspunkt i sessionen kan der peges på følgende anbefalinger:

- Brug forskere til at nuancere og belyse de infrastrukturelle udfordringer i forhold til erhvervsudvikling
- Indgå et forskningsmæssigt samarbejde om at belyse sektoriseringsudfordringerne med henblik på at finde måder at håndtere de samfundsmæssige opgaver, der lander mellem flere stole
- Inddrag forskning i forbindelse med analyse af lokale udviklingsdynamik, erhvervspotentialer og ressourcepersoner
- Vær åbne for eksperimenter, der støtter kompetenceudvikling i lokalsamfund knyttet til at øge værdien af lokal produktion til et globalt marked
- Inddrag forskning i forhold til udvikling af lokale kompetencer og opbygning strukturer, der kan understøtte og forankre lokal erhvervsudvikling
- Undersøg og udvikl nye forretningsmodeller og produktkoncepter, som kan sikre en lokal bæredygtighed i et samfund præget af svag infrastruktur og ø-drift.

Session 2: Det gode arbejdsliv

Frank Sejersen, KU

Indlæg:

- Frank Sejersen, Københavns Univ.: Problemstillingen 'Det gode arbejdsliv i Grønland'
- Pelle Tejsner, Aarhus Univ. og Anne Merrill, Aalborg Univ.: Olieboringer og lokale holdninger i Upernavik
- Peder Roberts, Kungliga Tekniska Högskolan: Minedrift og kulturarv

I medier og rapporter omtales beskæftigelse som en mere eller mindre kvantitativ størrelse, der skal skrues på: Der skal skabes *mere* beskæftigelse; Beskæftigelsesgraden skal *øges*; *Flere* er udenfor beskæftigelse. Det er en tilgang, som ofte vægter et nationalt arbejdsmarkedsperspektiv, hvor produktiviteten i befolkningen er en væsentlig faktor for landets vækst, velstand og muligheder. Ligeledes knyttes arbejde og økonomisk selvhjulpethed til livskvalitet, ligesom det betragtes som et samfundsansvar. Dette er ikke unikt for Grønland. Beskæftigelse som et kvantitativt forhold er et meget vigtigt perspektiv, men det rammer ikke ned i spørgsmålet om, hvad det *gode arbejdsliv* er. Den kvalitative del træder således i baggrunden, hvilket betyder at følgende spørgsmål overses: Hvad er relationen mellem 1) arbejdslivet og hverdagslivet samt 2) arbejdsmiljø og arbejdsglæde? Denne mangel betyder både noget for diskussionen af dynamikken på arbejdsmarkedet og udviklingen af eksisterende såvel som nye arbejdspladser.

Paradoksproblemer

I en grønlandsk sammenhæng støder vi nogle gange på paradoksproblemer. Der er ledige stillinger og kvalificerede personer uden arbejde, men alligevel er det svært at få stillingerne besat. I fiske-industrien såvel som i hotel-branchen har man således måtte hente arbejdskraft fra udlandet. Dette forhold bliver betragtet som et problem og i flere rapporter peger man på, at problemet måske bunder i incitamentstrukturen. Med andre ord: systemet gør, at det ikke kan betale sig at søge de ledige stillinger eller at blive i dem. Dette synes at være den gængse forklaring og den etablerer hurtigt en individforståelse, hvor den grønlandske arbejdskraft fremstilles som ustabil og doven. Det er således både systemets indbyggede rationalitet samt individforståelse og de arbejdsløses mentalitet, der er i centrum i denne forklaringsmodel. Men hvad nu hvis det virkelig er nogle dårlige arbejdspladser, hvor ledelsen er dårlig, forholdene uudholdelige, rutinerne stressende, den institutionelle hukommelse mangelfuld, og integrationen med resten af livet besværlig og i værste fald uøkonomisk? Dette er sat på spidsen, men det peger diskussionen i retning af de mere kvalitative aspekter af arbejdslivet.

Nye arbejdspladser i industrien

Der er en stor forventning om at beskæftigelsen kan styrkes, hvis der kommer flere nye arbejdspladser til Grønland. Her er det både de direkte og indirekte jobs knyttet til aktiviteter i for

eksempel minedrift og aluminiumsfabrikation, som har fået den primære opmærksomhed - især nu hvor beskæftigelsen er faldende i fiskeriet på grund af produktivetsforbedringer i erhvervet. Når man taler om disse nye jobmuligheder, så fokuserer man i hovedregelen på 1) hvor mange jobs vil der blive?, 2) hvor og i hvilke sektorer? og 3) hvordan sikres kvalificeret grønlandsk arbejdskraft? Til disse potentielle nye jobmuligheder må vi så stille yderligere spørgsmål: Tilbyder de nye arbejdspladser et godt arbejdsliv? Er de attraktive i det lange løb? Vil de nye arbejdspladser være meget anderledes, end dem vi kender i dag? I så fald, vil de nye arbejdspladser betyde et nyt arbejdsliv? Og på hvilken måde vil et nyt arbejdsliv påvirke hverdagslivet?

På baggrund af et oplæg af Frank Sejersen om de historiske ændringer på arbejdsmarkedet og forskernes forståelse af disse, et oplæg af Pelle Tejsner og Anne Merrild om lokale forståelser af nye tilbud om arbejdspladser i industrien (i Nordvestgrønland) samt et historisk oplæg om arbejdsliv i grønlandske miner af Peder Roberts fremkom workshoppen med følgende konklusioner:

Opmærksomhedspunkter: Områder, hvor forskningen kan/bør udvikles eller områder, hvor forskningen har vist sig specielt lovende i relation til emnet.

Der bør udvikles et mere nuanceret sprog om og forskning i det gode arbejdsliv og dets dynamik, samt om historiske, nutidige og fremtidige mønstre på arbejdspladser uden at anlægge et perspektiv, hvor der anvendes fastlåste kulturelle kategorier, som ofte giver anledning til analytisk blinde vinkler (f.eks. at tale om en speciel konflikt mellem grønlandsk og dansk arbejdskultur). Der bør overvejende anvendes kvalitative humanistiske og samfundsvidenskabelige tilgange.

Skitser til konkret tværfagligt samarbejde (mellem forskningsdiscipliner og/eller mellem forskere og praktikere).

Alle arbejdsmarkedets parter har mulighed og interesse i at blive inddraget og være en integreret del af hele undersøgelsesprocessen og de efterfølgende diskussioner. Uddannelsessektoren og offentlige institutioner har ligeledes en central placering i arbejdet og formidlingen.

Praksis-anbefalinger til erhvervsliv, organisationer, offentlige instanser

- Hvordan kan udviklingen af det kvalitative arbejdsliv og dets relation til hverdagslivet synliggøres og adresseres direkte i BIA og SIA?
- Identificer muligheder for at innovere i arbejdsrekruttering og organiseringen af arbejdspladser.
- Analyser hvilken påvirkning forskellige styrings- og kontrolmekanismer har på arbejdsmotivation.
- Hvilke mulighedsrum kan der skabes *på tværs* af arbejdsmarkedets parter for arbejdstagere og personer med uformelle kompetencer?

Session 3: Bæredygtighedsdiskussioner i Grønlandsk politik

Lill Rastad Bjørst, AAU og Ulrik Pram Gad, KU

Indlæg:

- Ulrik Pram Gad, Københavns Univ.: 'Politics of Sustainability in the Arctic' (POSUSA)
- Marc Jacobsen, Københavns Univ.: Uformelle kompetencer og bæredygtighedsdiskussioner
- Rikke Becker Jacobsen, Aalborg Univ.: Hvad skal fiskeriet gøre for det grønlandske samfund?
- Naja Dyrendom Graugaard, Aalborg Univ.: Bæredygtighed og sælskindskontroverser
- Uffe Jacobsen, Københavns Univ.: bæredygtige statsinstitutioner?

Som introduktion til denne session berettede Ulrik Pram Gad om forskningsprojektet 'Politics of Sustainability in the Arctic' (POSUSA), (co-directed med Jeppe Strandsbjerg, CBS) og støttet af Velux med opstart i foråret 2016. Med udgangspunkt i bæredygtighedsbegrebets historie i Arktis samt de specielle komplikationer, der følger med Grønlands postkoloniale ambitioner, introducerede han projektets strategi for, hvordan politiske debatter om bæredygtighedsbegrebet kan analyseres. Marc Jacobsen havde

fokus på uformelle kompetencer og fremlagde rapporten 'Everybody on board' (2015), som netop er publiceret af forskningsprojektet Greenland Perspective. Hans oplæg handlede især om de unge ufaglærte og deres udfordringer. Med udgangspunkt i resultater fra sin ph.d.-afhandling om grønlandsk fiskeripolitik fremlagde Rikke Becker Jacobsen planerne for en telefon-survey, som skal kortlægge diskussioner, om "hvad fiskeriet skal gøre for det grønlandske samfund?" Projektet sigter mod en forståelse af fisken som en samfundsressource samt at undersøge balancen imellem interesser og forskellige mål med fiskeriet i de grønlandske farvande. Naja Dyrendom Graugaard, som forbereder et ph.d.-projekt, udfoldede et argument ud om bæredygtighed i forbindelse med sælskindskontroverser i nutidens Grønland og Arktis. Hun opfordrede til mere opmærksomhed på, hvordan sælindustrien er styret globalt og dermed udfordrer en bestemt forståelse af bæredygtighedsbegrebet. Hun ønsker at undersøge sældebattens natur-kultur relationer og de kommunikative events, hvor

'bæredygtighed' bliver et nøgleord. Hendes foreløbige studie af diverse sælskindskontroverser viser, at det dominerende bæredygtighedsbegreb har hjulpet men også haft konsekvenser for fangerkulturen i Grønland og Arktis. Uffe Jacobsen afsluttede denne session med resultater fra sin forskning i relationen imellem nation- og statsdannelse og undersøgte den potentielle mulighed for bæredygtige statsinstitutioner i Grønland.

Opmærksomhedspunkter: Områder, hvor forskningen kan/bør udvikles eller områder, hvor forskningen har vist sig specielt lovende i relation til emnet.

Sessionen ønsker at skabe opmærksomhed om, hvordan 'bæredygtighed' er et magnet-ord, der kan bruges til at forene interesser og hensyn samt også kan camouflere (manglende) prioriteringer. Med de fremlagte forskningsprojekter og forskningsresultater i denne session ønskedes en tydeliggørelse af disse camouflagesforsøg og prioriteringer i tidligere og igangværende bæredygtighedsdiskussioner i grønlandsk politik.

Grundlæggende klargjorde sessionen, at hvad der tæller som 'bæredygtigt' i et samfund som det grønlandske, afhænger på afgørende vis af hvilket billede, samfundet har af sig selv: Hvem man er, og hvor man gerne vil hen. I den forbindelse fremstår to forskningsopgaver som oplagte 'fødselshjælpere', for udviklingen af både konkrete projekter og de overordnede samfundsmæssige prioriteringer:

For det første er der behov for en nuanceret afdækning af 'den koloniale arv' på en række helt konkrete områder: Grønland har på en række områder overtaget danske løsninger og ambitionsniveauer, som ikke nødvendigvis er hensigtsmæssige under grønlandske forhold. Forsøg på ændringer af de konkrete institutioner og tekniske løsninger støder imidlertid gang på gang på barrierer i form af en *mental* arv i form af idéer og forestillinger om, hvad for et samfund, Grønland skal være (f.eks. i forhold til transportsektoren: statsligt ansvar for udbredelse, sikkerheds og koordination vs. mere bottom up/markedsbaserede løsninger som i Island og Alaska). Historiske, sociologiske og antropologiske metoder kunne bidrage til at afdække sådanne forestillinger.

For det andet, er der behov for mere nuancerede afdækninger af den grønlandske befolknings holdninger til en række centrale samfundsmæssige problemstillinger: Holdningerne til fx rigsfællesskabets fremtid, de vigtigste erhvervssøjlers udvikling, sprogpoltiske problemstillinger og administrative løsninger kendes i dag primært via makro-historiske udredninger, anekdotisk viden, politiske fortolkninger og (skævvreden) offentlig debat. Ved opbygning af en mere velfunderet infrastruktur for survey-dataindsamling, kunne kvaliteten og sammenligneligheden af de sporadisk gennemførte opinionsundersøgelser øges betragteligt.

Skitser til konkret tværfagligt samarbejde (mellem forskningsdiscipliner og/eller mellem forskere og praktikere).

Konkret tværfagligt samarbejde blev indirekte adresseret, da der blandt de fremmødte til denne session var repræsentanter fra både private og offentlige institutioner fra såvel Grønland som Danmark. En fremmødt naturvidenskabelig forskningsleder problematiserede oplæggenes fravær af bæredygtighed som en miljøhensynsproblematik, hvilket ledte diskussionen hen på, hvordan udfordringen og muligheden i et sådant fremtidigt tværfagligt arbejde om bæredygtighed kunne være frugtbart for alle parter. Det er desuden vigtigt at nævne, at de fremmødte repræsentanter fra den grønlandske fiskeindustri og Grønlands Universitet (Ilisimatusarfik) viste stor interesse for forskning i de samfundsrelevante elementer af fiskeri og fangst og kom med anbefalinger og feedback til disse fremlæggelser.

Praksis-anbefalinger til erhvervsliv, organisationer, offentlige instanser

Som en konkret anbefaling til erhvervsliv, organisationer, offentlige instanser var denne sessions anbefaling den, at man bør undgå, at bæredygtighed bliver et tomt buzzword, hvor noget skal gøres bæredygtigt i forhold til noget andet – og omvendt ekspliciterer konkret, hvilket tredje, der nedprioriteres. Manglende eller camouflerede prioriteringer kan være en selvstændig hæmsko for konkrete tiltag til bæredygtig udvikling.

Referencer

- Everybody on board (2015) The human dimension. A Greenland perspective on capacity building in the Arctic. A Greenland Perspective publication.
http://snm.ku.dk/english/research/international_collaboration/greenland_perspective/news/2015/informalskills_next_step/Everybody_on_board_pdf_oct2015.pdf
- Jacobsen, R. B. (2014). Power and participation in Greenlandic fisheries governance. The becoming of problems, selves and others in the everyday politics of meaning. Aalborg: Aalborg University, Department of Development and Planning.

Tema 2: Udviklingsperspektiver- og initiativer: bæredygtighed og rammer, 3. dec. 2015

Session 1: Tang som en marin-ressource i Arktis

Susse Wegeberg, AU

Indlæg:¹

- Klaus Berg, Klaus Berg Consult: Tangudnyttelsesprojekt i Qaasuitsup Kommunia
- Kjersti Sjøtun, Bergens Universitet: Forskning, miljøundersøgelser og udvikling af høstprogram for tang og tare i Norge
- Ole Geertz-Hansen, Grønlands Naturinstitut:
 - Forsøgsdyrkning af tang i Grønland
 - Session-konklusioner fra 'Commercialisation of Science in Greenland'
- Agnes Mols-Mortensen, Tari – Faroe Seaweed/Fiskaaling:
 - Dyrkning af tang og udvikling af såline-produktionsmetoder på Færøerne
 - CapMafi projekt, præsentation for Åsbjørn Karlsen, Eukaryo AS, Norge

Tang som en marin ressource i Arktis

Der er i disse år en stigende interesse for at anvende tang som en marin fødevareressource og som råstof for en række bioteknologiske anvendelser. Høst og dyrkning af tang er basis for meget store industrier i Asien, mens aktiviteten i resten af verden endnu er relativt beskeden men stigende. Det forventes, at der er store mængder tang ved de langstrakte kyster i Grønland. Foreløbige undersøgelser af tangbiomasse i Sydgrønland ved Nordic Seaweed Project viser biomasser på op til 8 kg vådvægt pr. m².

Formålet med sessionen 'Tang som en marin ressource i Arktis' på Polarforskningskonferencen 2015 i Aalborg var således, at fokusere på, hvordan forskning kan understøtte 1) den nuværende tangudnyttelse i Grønland, 2) udvikling af miljøundersøgelser, der kortlægger tangens artssammensætning og biomasse samt effekt af høst og dermed sikrer en bæredygtig udnyttelse, samt 3) tilvejebringelse af biomasse ved dyrkning som alternativ til høst af naturligt forekommende tang.

¹ Klaus Berg måtte forlade konferencen før sin præsentation, men hovedpunkter fra hans præsentation blev præsenteret af sessionens koordinator. På grund af tidsnød udgik CapMafi projektet, men præsentationen er blevet inddraget i det opsamlende forløb.

Opmærksomhedspunkter: Områder, hvor forskningen kan/bør udvikles eller områder, hvor forskningen har vist sig specielt lovende i relation til emnet

Konklusionerne svarer i høj grad til de konklusioner, der blev nået på workshoppen med lignende indhold, 'Tang - Forskning og Erhvervsudvikling', som blev afholdt i forbindelse med konferencen, 'Commercialisation of Science in Greenland', der fandt sted i Nuuk d. 17.-18. november 2015. Der var således generel enighed under sessionen om, at udnyttelse af tang i Arktis/Grønland bedst udvikles i en bottom-up process og motiveres af 'iværksætterånd'. Firmaer kan således langsomt opbygge deres egen forretning, hvor produktion (og udvikling) af produkter følger afsætning. Udnyttelse i form af bulk vurderes at give for lavt et økonomisk afkast, også vurderet i forhold til den mulige risiko for negative miljømæssige indvirkninger. Heraf følger, at det umiddelbare forskningsbehov er i forhold til miljøeffekt af høst af naturligt forekommende tangarter samt udvikling af høj kvalitetsproduktioner. Her tænkes på dyrkning af kommercielt særligt attraktive arter, og hvor genetiske stammer med optimalt indhold af kommercielt attraktive indholdsstoffer identificeres og anvendes til såline-produktion.

Udvikling af produkter og processering i Grønland vil sikre at raffinering af biomassen følger de grønlandske muligheder samt at merværdien af raffinerede produkter tilkommer Grønland. I forhold til salgspris og markedsføring vil identifikation af særlige kvaliteter ved grønlandsk tang være afgørende, herunder fx certificering -- f.eks. at produkter fra Grønland kan brandes på rent havmiljø og bæredygtig udnyttelse, arktisk miljø (isfjelde, isbørne m.m.), 'eksotiske' arter og inuit historik.

Skitser til konkret tværfagligt samarbejde (mellem forskningsdiscipliner og/eller mellem forskere og praktikere)

Skitsering af potentielle eller allerede etablerede tværfaglige samarbejder i forhold til tang som en marin ressource:

<i>Tværfagligt samarbejde</i>	<i>Emne</i>
Myndigheder - forskere	Rådgivning i forhold til høstregulering / -forvaltning, herunder kortlægning af tangforekomster; artssammensætning og biomasse
Myndigheder - praktikere - forskere	Høstmetoder; effektivitet / miljøeffekt
Praktikere - forskere	Certificering, fx Marine Stewardship Council (MSC) for bæredygtigt fiskeri af fisk og skaldyr, men hvor også krav til bæredygtig tanghøst er under udarbejdelse
Forskere - praktikere	Linedyrkning; udvikling af metoder, der er tilpasset grønlandske forhold og arter

Forskningsdiscipliner, fx:	Fx:
Biologi	Membranfiltrering i forhold til
Farmakologi	molekylestørrelse (protein, pigmenter)
Kemi	Indholdsstoffer (sæsonvariation,
Teknologi	bioteknologi/farmakologi)
Forskningsdiscipliner, fx:	'Historie-fortælling', herunder branding af
Naturvidenskab	tang-produkter i forhold til særlige
Antropologi	kvaliteter ved arktisk / grønlandsk tang, det
Samfundsvidenskab	arktiske miljø og fx inuit-traditioner og
	traditionelle opskrifter / anekdoter
Forskningsdiscipliner, fx:	Gastronomi, ernæringsmæssig værdi og
Naturvidenskab	udvikling af opskrifter
Ernæringsvidenskab, kokke	Markedsanalyse, identifikation af
Marketing & kommunikation	målgrupper samt salg.

Praksis-anbefalinger til erhvervsliv, organisationer, offentlige instanser

I forhold til de enkelte præsentationer blev flg. anbefalinger til praksis understreget: Baseret på erfaringerne fra Norge, som har omfattende tanghøst og dertil udviklet forvaltning, blev det anbefalet at forvaltning af de naturlige tang-ressourcer i Grønland baseres på uafhængige miljøundersøgelser, og ikke udelukkende på indrapporteret biomassehøst, samt observationer fra tanghøstere. Denne praksis vil være i overensstemmelse med forvaltning af andre naturlige ressourcer (fisk, skaldyr) i Grønland.

Det blev endvidere understreget at leveringssikkerhed, ikke overraskende, er afgørende for få en forretning i gang. Dette bør sikres igennem 1) 'iværksætterånd', 2) administrative rammebetingelser, og ikke mindst, 3) biomasse-bæredygtighed. Først og fremmest skal der lokale iværksættere til dels at sætte en produktion i gang og dels at vedligeholde den nødvendige produktion. På nuværende tidspunkt eksisterer der ét producerende enkeltmandsfirma, Maki Seaweed v. Ulrik Lyberth i Sisimiut.

De administrative rammebetingelser i Grønland er forbedrede ved at ansvaret for tang som ressource nu er forankret i Departementet for Fiskeri, Fangst og Landbrug, som udsteder licenser til høst og dyrkning. Leveringssikkerhed opnås også gennem en bæredygtig udnyttelse af ressourcen, som baseres på et miljøundersøgelsesprogram, der kan optimere udbyttet og minimere skaderne, når tanghøsten kommer op i en skala, hvor det er nødvendigt, samt på udvikling af dyrkningspotentialet.

Ovenstående er blevet foreslået samlet i en national strategi for udnyttelse af tang i Grønland, som også kan baseres på den ventede lovbekendtgørelse på området.

Session 2: CSR i Grønland

Pia C. Bang, CSR Greenland

Indlæg:

- Pia C. Bang, CSR Greenland: Samfundsansvar i Grønland – hvorfor og hvordan?
- Lisbeth Due Schönemann-Paul, Royal Greenland: CSR-krav til leverandører – praktiske udfordringer
- Jakob Strøm, Royal Arctic Line: Når verden ikke kigger
- Pia C. Bang, CSR Greenland: CSR Greenland – hvem og hvad?

Når verden (ikke) kigger: Hvordan holder man fokus på bæredygtighed, når de internationale virksomheder ikke er til stede i Grønland?

For få år siden var det grønlandske erhvervsliv præget af stor optimisme og forventning om en hastig og markant vækst i økonomien ved udsigten til adskillige store projekter inden for råstofbranchen. Adskillige multinationale selskaber indstillede kikkerten på Grønland og Arktis, og der blev efterforsket, prøveboret og analyseret. Med sig bragte disse store selskaber en helt anden type krav til sine leverandører og samarbejdspartnere, end de grønlandske virksomheder har været vant til. Efter mange internationale skandaler om korruption, forurening og ringe arbejdsforhold, begyndte kunder og forbrugere at interessere sig for, hvordan selskaberne påvirker det samfund, de opererer i. Denne udvikling nåede nu også til Grønland, hvor lokale virksomheder oplevede, hvordan de nye spillere på banen, som fx Cairn og Shell, kom med lange spørgeskemaer og krav om politikker for miljøledelse, antikorruption, uddannelsesindsats og meget andet. Pludselig skulle man dokumentere, hvordan spildolien blev håndteret, hvordan gavepolitikken var, hvordan man undgik nepotisme ved ansættelser og lignende.

For de grønlandske virksomheder var det på ingen måde et nyt fænomen at passe på miljøet eller engagere sig i det samfund, man var en del af. Men det var nyt at skulle dokumentere på denne måde og arbejde strategisk med disse områder, som efterhånden blev kendt under begrebet Corporate Social Responsibility, CSR. Kravene og forventningerne fra de internationale samarbejdspartnere fik i 2010 en håndfuld erhvervsledere i Grønland til at etablere nonprofit-organisationen CSR Greenland. Her kunne virksomhederne mødes, få ny viden og inspiration om emnet, lære at rapportere på mål og resultater og ruste sig til mødet med de multinationale selskaber. Siden dengang er tilstedeværelsen af de store, multinationale selskaber som bekendt svundet ind, og selv om der efterhånden også stilles krav internt i landet til leverandører om f.eks. praktikpladser ved større udbudsopgaver, så er presset på virksomhederne knap så stort nu og det kan være svært at prioritere den mere frivillige indsats for øget bæredygtighed.

Royal Arctic Line (RAL) er et af de selskaber, der har oplevet udfordringen ved at holde fokus på CSR, og det fortalte selskabets kommunikationschef Jakob Strøm om på

Polarforskningskonferencen 2015: I RAL begyndte man at italesætte CSR omkring 2008-2009. Nye, store internationale kunders krav bevirkede, at sikkerheden blev synlig som aldrig før og det blev nødvendigt at sætte spredte indsatser på CSR-området i system. RAL udarbejdede både politik, strategi og handleplan på området, og de har lige siden rapporteret på CSR som en del af deres årsrapport. De senere år har en del af de store, internationale efterforskningselskaber som bekendt trukket sig fra Grønland, og rederiet mærker ikke på samme kontante måde de specifikke CSR-krav fra kunderne.

"For mig at se er fokus på bæredygtig og samfundsansvarlig udvikling nu i højere grad drevet af en politisk agenda, der handler meget om uddannelsespladser, arbejdspladser i Grønland og så videre, og det fokus har knap så megen vægt på direktiongangene. Det kan være svært internt i virksomheden at bevare det samme engagement og prioritering af indsatser nu, som da de store kunder stod og bankede på. Men vi bliver hjulpet af, at vi i sin tid har valgt at bruge de værktøjer, som allerede findes og som stiller krav til os. Det er fx, at vi har underskrevet FNs Global Compacts ti principper, vi har udnævnt en HSEQ-ansvarlig, og vi arbejder med certificering efter ISO-systemet," forklarede Jakob Strøm.

Hvor Royal Arctic Line har oplevet en stigende interesse blandt deres kunder for CSR-indsatser, så gælder det modsatte for Grønlands største virksomhed, Royal Greenland (RG). De har tværtimod oplevet et voksende fokus på bæredygtighed og dokumentation af CSR hos sine kunder. Royal Greenland har kunder, leverandører, samarbejdspartnere og egne fabrikker i adskillige lande, og de må som globale aktører forholde sig til et øget kundefokus på bæredygtighed og samfundsansvarlighed. Lisbeth Due Schönemann-Paul er CSR-ansvarlig og fortalte om RGs "CSR-rejse": Her begyndte det strategiske og italesatte CSR-arbejde omkring 2011, hvor især Verdensnaturfonden WWF og andre aktører på miljøområdet begyndte at stille spørgsmål til forskellige fiskearters bæredygtighed, og hvor både slutkundernes og dermed også forhandlerne blev stadigt mere interesserede i forholdene omkring fiskeriet.

Interessen er vokset støt og RG får typisk kundespørgsmål som "har jeres leverandører børnearbejde?", "er I miljøcertificeret?" og "træner I jeres medarbejdere i etiske spørgsmål?" Det er ikke længere kun et spørgsmål om bæredygtig fangst af bestemte arter, men om fokus på aspekter i hele værdikæden, som optager RGs kunder, fortalte Lisbeth Due Schönemann-Paul. Hun fortalte også om, hvordan RG arbejder med ansvarlig leverandørstyring ved blandt andet at inddele deres leverandører i risikogrupper, baseret på de lande, de opererer i. De mindst risikable leverandører bliver 'blot' bedt om at underskrive RGs Code of Conduct og en anden gruppe bliver bedt om at udfylde en selv-evaluering i spørgeskemaer.

Der er lavet en del forskning og videnskabelige rapporter om CSR – også i en grønlandsk kontekst, og der blev i sessionens indledende oplæg fra Pia C. Bang fra CSR Greenland også listet en række publikationer, der er skrevet om emnet:

- 'Joining Forces: Creating New Partnerships to Bring Greenland Forward', *Journal of Corporate Citizenship*, No 50, June 2013 (Anne Mette Christiansen)
- Håndbog i Klimaledelse 7.1: 'Vi bringer Grønland: CSR og klimaledelse i Air Greenland', Forlaget Andersen, 2010 (Anne Mette Christiansen & Christian Keldsen)
- 'Diversity in the workplace benefits everyone', *The Arctic Journal*, July 16, 2014 (Lotte Kirkegaard & Anne Mette Christiansen)
- 'Virksomheders Samfundsansvar i Grønland: Cases og Inspiration', Grønlands Arbejdsgiverforening, 2011 (Anne Mette Christiansen & Anita Hoffer)
- 'CSR på grønlandsk', Børsens Ledeshåndbøger, 2011 (Anne Mette Christiansen)

Det blev også nævnt, at CSR Greenland samarbejder med Greenland Perspective, der er et forskningssamarbejde mellem blandt andre Københavns Universitet og Grønlands Universitet/Ilisimatusarfik. Her bidrager CSR Greenland med sin viden om især de grønlandske virksomheders tiltag og interesser. Der var dog blandt konferencedeltagerne stor enighed om, at der er basis for forbedring i samarbejdet mellem forskere, erhvervslivet og interesseorganisationerne. Vi stillede blandt andet spørgsmålet om, hvorvidt det er muligt at undersøge/dokumentere, om selve CSR Greenlands eksistens og arbejde for at sætte samfundsansvar og bæredygtighed på agendaen har haft en effekt og har fremprovokeret en adfærdsændring hos virksomhederne, som ellers ikke ville være sket?

Et andet spørgsmål, sessionen ønskede sig, forskere stillede er: Hvad betyder virksomhedernes arbejde med CSR for dem selv, for deres kunder og for det grønlandske samfund? I forhold til den bundne opgave for sessionerne blev dennes besvarelse:

Områder, hvor forskningen kan/bør udvikles eller områder, hvor forskningen har vist sig specielt lovende i relation til emnet

Inddrag virksomhederne og CSR Greenland i forskningen. Vi ligger inde med masser af viden og kontakter.

Skitser til konkret tværfagligt samarbejde (ml. forskningsdiscipliner og/eller mellem forskere og praktikere)

Der kan samarbejdes i forbindelse med evalueringer af projekter og partnerskaber. Har f.eks. det italesatte og 'hypedede' strategiske arbejde med CSR via fx CSR Greenland været med til at skabe en adfærdsændring hos virksomhederne, som ellers ikke ville være sket? Desuden vil man i samarbejde kunne etablere en fælles definition på CSR.

Praksis-anbefalinger til erhvervsliv, organisationer, offentlige instanser

- Forskere: Vær mere proaktive og aktivt kommunikerende med jeres forskning
- Virksomheder: Opsøg forskerne, formidl f.eks. møder med fremlæggelser, debatter osv.

Session 3: Agroøkologi i Sydgrønland

Mogens Humlekrog Greve, AU

Indlæg:

- Maria Knadel, Aarhus Univ.: NIR as an alternative to conventional soil analysis on Greenland soils
- Mateja Ogric, Aarhus Univ.: Best practice for upscaling soil Carbon in South Greenland
- Mohammad Naveed, University of Aberdeen: Microbiology of some Greenland soil
- Peter Stougaard, Københavns Univ.: Production of potato in Greenland, without pesticides but with beneficial antifungal bacteria
- Rene Larsen, Aarhus Univ.: Experiences of using drone images as a supplement to satellite images for detailed land use classification

Fremtidens Jordbrug i Grønland

De forandringer, f.eks. i form af modernisering og urbanisering, som den grønlandske befolkning har oplevet de sidste to generationer har medført en omlægning af kostvanerne fra animalsk domineret kost til langt mere korn, flere grøntsager og desværre også mere sukker. Denne omlægning af kosten har medført at fødevarselvforsyningen er faldet.

Der er andre dog også grunde end selvforsyning til at fastholde og øge jordbrugsproduktionen i Grønland; jordbruget giver desuden mulighed for at fastholde bosætning og beskæftigelse i bygderne. Jordbrug vil desuden bidrage til en bredere erhvervsudvikling, beskæftigelse til relativt lavt uddannede, mulighed for eksport af specielle kvalitetslandbrugsprodukter og ikke mindst vil det være vigtigt for grønlandsk selvforståelse at spise, at kunne servere og eksportere højkvalitets-jordbrugsprodukter.

De klimaforandringer, som allerede opleves i Grønland, og som ifølge IPCC bevirker en gennemsnitstemperaturstigning på hele 8-12 grader indenfor de næste 50 år, betyder dramatiske forandringer for befolkningen i Grønland. Dette har store negative konsekvenser for samfundet, men samtidig åbner disse klimaforandringer for en langt større og mere diversificeret jordbrugsproduktion.

Jordbrug er ikke dybt kulturelt forankret hos inuitter, som den er hos f.eks. danskere, og de første fåreholdere etablerede sig i Sydgrønland for under 75 år siden. Der er dog historisk dokumentation for en stor jordbrugsaktivitet i Sydgrønland i middelalderens varmeperiode. Det vil derfor være naturligt at en arealmæssig ekspansion af jordbruget tager sit udgangspunkt i de lokaliteter som middelalderjordbrugerne fandt jordbundsmæssigt og klimamæssigt egnet til jordbrug.

Opmærksomhedspunkter: Områder, hvor forskningen kan/bør udvikles eller områder, hvor forskningen har vist sig specielt lovende i relation til emnet

Der er store udfordringer i jordbrugets fremtidige tilpasning til det hastigt forandrede klima, samtidig er der nogle strukturelle samfundsmæssige udfordringer. En hurtig og bæredygtig udvikling af jordbrugserhvervet kræver en kortlægning af de tekniske, miljømæssige, jordbrugsfaglige og socioøkonomiske barrierer for udviklingen.

Umiddelbart er der ligeledes behov for mere specifikke agroøkologiske projekter vedrørende vandingsteknologier, gødskning og mikro- og makro-næringsstoffer.

Skitser til konkret tværfagligt samarbejde (mellem forskningsdiscipliner og/eller mellem forskere og praktikere)

Der vil være behov for at afdække muligheder for udvikling af jordbruget under et varmere klima, f.eks. i form af et stort tværfagligt projekt: 'Fremtidens Jordbrug i Grønland', med involvering af alle relevante aktører som landmænd, rådgivere og politikere samt forskere med en lang række forskellige fagligheder: agronomer, geologer, mikrobiologer og sociologer.

Sessionen fandt, at der er et behov for forskningsbaseret myndighedsbetjening som service til landstyret i forbindelse med lovarbejde og udarbejdelse af tilskudsordninger; der kan f.eks. med fordel laves en servicekontrakt på jordbrugsområdet mellem Aarhus Universitet og Landsstyret.

Praxis-anbefalinger til erhvervsliv, organisationer, offentlige instanser

Der er ligeledes behov for udredning af tekniske, miljømæssige, jordbrugsfaglige og socioøkonomiske barrierer for udviklingen af jordbrugserhvervet ud fra det nuværende vidensgrundlag. Til det formål foreslår sessionen en fysisk forankring gennem etablering af en forskningsbaseret forsøgsstation (evt. udbygning Upernaviarsuk), både med formål at skabe viden og bidrage til uddannelse. Der i den forbindelse med fordel kunne udvikles kurser i arktisk jordbrug i samarbejde mellem Aarhus Universitet, Naturinstituttet og Grønlands Universitet.

Endelig fandt sessionen, at der er mulighed for innovation på fødevarerområdet i denne sammenhæng, f.eks. i form af 'New Nordic' lam, rensdyrkød, bær, urter, Artic Potato (sprøjtefri, økologisk), samt at der er uudnyttede potentiale i agro-turisme, f.eks. med deltagelse i indsamling af får først på vinteren, fårenes lemning og snescooter-ture.

Tema 3: Koordination og styrkelse af samarbejdet mellem forskningsmiljøerne og erhvervslivet, 4. dec. 2015

Session 1: Forskningsbaseret innovation som drivkraft for bæredygtig erhvervsudvikling i Grønland

Sune Nordentoft Lauritsen, DTU

Indlæg:

- Patrick Laraignou, Dansk Industri: Arctic Cluster of Raw Materials
- Peter Stougaard, Københavns Univ.: Coldzymes Aps
- Hanne Thomasen, DTU: Maritime Arctic Platform
- Christian Wennecke, Greenland Business: Rapport fra konference om kommercialisering af forskning i Nuuk
- Rebekka Knudsen, Københavns Univ.: Kommerciel udnyttelse af grønlandsk stenmel som eksportvare

Opmærksomhedspunkter: Områder, hvor forskningen kan/bør udvikles eller områder, hvor forskningen har vist sig specielt lovende i relation til emnet

Målet med forskningsbaseret innovation er at omsætte viden, know-how og teknologi fra offentlige vidensinstitutioner til kommerciel værdiskabelse for private virksomheder. Det er veldokumenteret, at forskningsbaseret innovation kan skabe betydelig kommerciel værdi for erhvervslivet. Analyser har konkluderet, at danske virksomheder der samarbejder med offentlige vidensinstitutioner, herunder universiteter, har en signifikant højere stigning i produktivitet og værditilvækst end virksomheder, der ikke samarbejder med vidensinstitutioner (FI, 2011; Damvad, 2012).

Samarbejde mellem offentlige vidensinstitutioner og private virksomheder i 'åben innovation' (Chesbrough, 2003) er imidlertid kun ét ud af flere virkemidler til at skabe kommerciel værdi på basis af forskning. Kommercialisering af forskningsresultater gennem opstartsvirksomheder, der baserer sig på opfindelser fra offentlige forskningsinstitutioner, er et andet væsentligt virkemiddel. I perioden 2012-14 blev der i Danmark skabt et halvt hundrede nye virksomheder – såkaldte 'spin-outs' – der blev etableret på grundlag af teknologi udviklet på en offentlig forskningsinstitution (FI, 2015).

Der er således en dokumenteret værdiskabende praksis inden for forskningsbaseret innovation

og entreprenørskab i rigsfællesskabet. Denne velkonsoliderede praksis og mangeårige erfaringsbase kan med fordel danne grundlag for strategiske samarbejder på tværs af rigsfællesskabet, der kan gøre forskningsbaseret innovation og entreprenørskab til en drivkraft for erhvervsudviklingen i Grønland.

Skitser til konkret tværfagligt samarbejde (mellem forskningsdiscipliner og/eller mellem forskere og praktikere)

Der er allerede iværksat aktiviteter som arbejder på at udnytte forskningsbaseret innovation til at skabe kommerciel værdi i Grønland. Nogle af disse aktiviteter blev præsenteret på Polarforskningskonferencen 2015:

- Arctic Cluster of Raw Materials og Maritime Arctic Platform er tværgående klynger, der har til formål at styrke konkurrencekraften for virksomheder i rigsfællesskabet inden for henholdsvis råstofsektoren og den maritime sektor, i samarbejder mellem vidensinstitutioner, erhvervsorganisationer og virksomheder i Grønland og Danmark.
- Nyetablerede Coldzymes Aps er Grønlands første biotekvirksomhed og har fokus på bioteknologisk udnyttelse af biologiske ressourcer i Grønland baseret på resultater og ekspertise i enzymforskning på danske universiteter.
- Et nyt projekt inden for rammerne af det dansk-grønlandske forskningssamarbejde Greenland Perspective skal undersøge mulighederne for at gøre grønlandsk stenmel til en eksportvare.
- Der er etableret projektsamarbejder mellem forskning og erhvervsliv i forhold til jordbrug i Sydgrønland og udnyttelse af tang som marin ressource.

Der er således en bred palette af relevante forskningsområder og eksisterende samarbejder, som kan skabe kommerciel værdi for erhvervslivet i Grønland. Der er imidlertid behov også for en mere strategisk funderet indsats, der yderligere kan fremme en effektiv udnyttelse af potentialet i forskningsbaseret innovation som drivkraft for erhvervsudvikling i Grønland. En sådan indsats bør både i planlægnings- og implementeringsfasen tage højde for en række særlige faktorer i Grønland, herunder erhvervsstrukturen, uddannelsesniveaue, infrastrukturen samt geografien.

Et strategisk dansk-grønlandsk samarbejde om forskningsbaseret innovation kan være en løftestang til at realisere Naalakkersuisuts målsætning om en flerstrengt grønlandsk erhvervsudvikling og dermed også en mere holdbar grønlandsk økonomi på lang sigt (EVM/NS, 2015). Forskningsbaseret innovation kan spille en væsentlig rolle både inden for vækstområder som råstofsektoren og turismeområdet, såvel som inden for mere traditionelle erhverv som fiskeri.

Praksis-anbefalinger til erhvervsliv, organisationer, offentlige instanser

- Strategisk partnerskab om erfaringsudveksling og praksisdeling. Der kan med fordel etableres et stærkt strategisk partnerskab mellem videninstitutioner og erhvervsorganisationer i Grønland og Danmark. Partnerskabet skal fremme et effektivt samarbejde om at dele erfaringer og 'best practice' inden for forskningsbaseret innovation og entreprenørskab på tværs af rigsfællesskabet. Det kunne f.eks. gøres med udgangspunkt i etablering af en Arctic Innovation Hub eller et Innovation Center of Excellence i Grønland.
- Tværgående, sektorspecifikke klynger. Klynger, der inddrager kommercielle interessenter og videninstitutioner på tværs af rigsfællesskabet, er et væsentligt virkemiddel til at fremme forskningsbaseret innovation inden for specifikke sektorer som råstoffer og den maritime sektor. Turisme kunne være et nyt genstandsområde for en klyngeindsats.
- Formidling af succeshistorier. Historien om Coldzymes, Grønlands første biotek virksomhed, og andre lignende succeshistorier om forskningens værdiskabende virkning kan være med til at skabe opmærksomhed om mulighederne i at udnytte forskningsbaseret innovation og entreprenørskab som drivkraft for erhvervsudvikling i Grønland blandt myndigheder, virksomheder og vidensinstitutioner i rigsfællesskabet.
- Fremmende regulative rammer og administrativ sagsbehandling. De lovmæssige rammebetingelser og den forvaltningsmæssige administration af rammerne i sagsbehandling i forhold til kommerciel udnyttelse af biologiske ressourcer i Grønland, der kræver en licens, bør fremme – og ikke hæmme – realiseringen af potentialet i forskningsbaseret innovation og entreprenørskab.

Referencer

- Chesbrough, H. (2003). Open Innovation: The new imperative for creating and profiting from technology. Boston: Harvard Business School Press
- Damvad (2012): DTU's værdiskabelse for samfundet – forsknings samarbejde, vækst og produktivitet, http://www.dtu.dk/Om-DTU/strategi_aarsrapporter_mv/analyser
- EVM/NS (Erhvervs- og Vækstministeriet og Naalakkersuisut) (2015): Fremme af kommercielt erhvervssamarbejde mellem Grønland og Danmark, <https://www.evm.dk/publikationer/2015/15-02-04-samarbejde-gronland-danmark>
- FI (Forsknings- og Innovationsstyrelsen) (2011): De økonomiske effekter af samarbejde mellem forskning og erhvervsliv, http://ufm.dk/publikationer/2011/filer-2011/effekt-af-fou_samspil_print_enkeltsider_.pdf
- FI (Forsknings- og Innovationsstyrelsen) (2015): Kommercialisering af forskningsresultater 2014 - og kortlægning af videnssamspil i bredere perspektiv, <http://ufm.dk/publikationer/2015/filer/kommercialisering-af-forskningsresultater-2014-1.pdf>

Session 2: Arctic Winter Games 2016: National innovation, tværsektorielle partnerskaber og værdiskabelse

Carina Ren, AAU

Indlæg:

- Carina Ren, Aalborg Univ.: Arctic Winter Games og den nationale omkalfatring – nye samarbejder, roller og ansvar under afprøvning
- Rasmus Kjærgaard Rasmussen, Roskilde Univ.: Muligheder og risici ved mega-events – Arctic Winter Games som kompetenceopbygning, partnerskabsmodel og nation branding
- Ulrich Ammundsen, tidl. Wonderful Copenhagen: Fra København til COPENHAGEN - hvordan strategi og samarbejde har gjort hovedstaden til international eventdestination

Afholdelsen af denne session havde to formål:

- 1) at præsentere og diskutere måder, hvorpå Arctic Winter Games 2016 som den største event i Grønlands historie og med en seks-årig investering på over 60 millioner på tværs af offentlige og private bidragsydere og sponsorer kan bidrage til forskellige former for værdiskabelse for det grønlandske samfund og erhvervsliv.
- 2) at undersøge, hvorledes forskningsviden og forskningsinvolvering før, under og efter eventen kan bidrage til at formulere, engagere sig i, forstærke og måle på disse værdier.

Sessionens oplæg bidrog til dette på tre felter:

I sin præsentation introducerede Carina Ren AWG2016 som en tværsektoriel innovation og som en platform for fremtidige samarbejder på tværs af de offentlige og private sektorer og civilsamfundet. Rasmus K. Rasmussen stillede i sin præsentation fokus på brandingeffekter. Med udgangspunkt i tidligere studier af Fonden for Markedsføring af Danmark, pegede han på betydningen af gode værktøjer til evaluering og måling af værdiskabelse som centrale for at forstå og kapitalisere på events. Til sidst delte Ulrich Ammundsen, tidligere kultur- og eventchef i Wonderful Copenhagen indsigter fra Københavns succesrige og årelange arbejde med events og understregede nødvendigheden i at arbejde strategisk, kollaborativt og værdibaseret i dette arbejde.

På baggrund af dette, gjorde sessionen følgende notater:

Områder, hvor forskningen kan/bør udvikles eller områder, hvor forskningen har vist sig specielt lovende i relation til emnet

- Under sessionen blev der påpeget et manglende fokus i Grønland på evaluering og effektmåling i relation til større projekter.
- Det blev nævnt, at der mangler bedre kendskab til og forståelse for nye og alternative former for samfundsorganisering og nye roller i samfundet, eksempelvis gennem øget frivillighed (som det kan ses under AWG2016). Samfundsvidenskabelig forskning i Grønland kunne således med fordel fokusere på disse nye organisatoriske og menneskelige ressourcer i en samfundsmæssig og erhvervsmæssig kontekst. Ikke kun med et formål at kortlægge og forstå den, men også med den hensigt at 'aktivere' sådanne former for organisering, eksempelvis i relation til innovation og entreprenørskab.
- Et hidtidigt fokus på identitetsskabelse på tværs af Arktis kunne bredes ud i en erhvervsmæssig kontekst gennem undersøgelser af nye arktiske relationer og subkulturer med det formål at opnå en dybere forståelse for arktiske kompetencer, arktisk medborgerskab, arktiske brugere (af eksempelvis sociale medier) eller forbrugere. Dette kunne også kobles til studier af 'arktiske markeder'.
- I relation til den forestående videreudvikling af Grønland som turistdestination bør der varetages studie i, hvorledes en professionalisering af eventområdet og nicheturisme kan foregå med udgangspunkt i lokale kapaciteter, ressourcer og udfordringer.

Skitser til konkret tværfagligt samarbejde (ml. forskningsdiscipliner og/eller mellem forskere og praktikere).

- Et eksempel, der kan nævnes, er det samarbejde, der er etableret mellem AWG2016 sekretariatet og CIRCLA/TRU, Aalborg Universitet, hvor viden skabes i eventplanlægningsforløbet gennem involvering af forskere, aktivering af sponsorer, offentlige myndigheder og borgere samt løbende monitorering og evaluering.
- Det blev påpeget at forskningen kunne inddrages i arbejdet med branding i offentligt og kommunalt regi, en opgave, som efter kommunalreformen er yderst påtrængt og muligvis ville kunne kombineres med det første punkt omkring ny samfundsorganisering og roller.
- Indsamling af relevant arktiske (eller andre lignende) cases omkring entreprenørskab med udgangspunkt i lokale ressourcer. Et eksempel fra Island blev inddraget omkring "asken på flasken", altså hvorledes Island solgte vulkansk aske til turister i stedet for blot at begræde den vulkanske aktivitet.

Praxis-anbefalinger til erhvervsliv, organisationer, offentlige instanser

- Øget evaluering, bl.a. på længerevarende effekter og værdiskabelse
- Udvikling af måleredskaber og effektivering af målinger af betydning af deltagelse, afprøvning af nye roller, showcasing, netværksskabelse mv. i events
- Overveje, eksplicite og styre egne 'målbare mål', altså de kriterier, hvorudfra succes måles.